

wajag zitadi roksit. Winklera L. usnähmees s̄ho geuhio puhlinu. Atshdams, ka tautai wajag turet par semi, fauli un ziteem debesu spihdelkeem skaidraku preelschā stahdischānos nela senak — tagad wajag to sinat latram zik nezik iisglihtotam Latweetim, ko Stendera laikā finaja tilk Latweeshu „gudree” — wiisch darbu sahka un beidsa. Wiisch mehgina pawifam us zita zela west muhs pee atshdchonas; isteikumu notiwhistinajumu weetä wiisch us matematiska, nemaldiga zela, mums peerahda, ka faule til un til miljonu juhdšu tablu no semes, ka seme apala u. t. t., ko mums wojag tizet, jo tas neschaubigi peerahdits skaitleem, kurus mehs paſchi waran issflaitit. Mehs tamdehk ne-efam ween peefveesti tizet, mehs efam pahtleezinati un — mums jatiz. Schi ir weena is ihpaschibahn, tas grahmatiaas zeenibu jo augsti pajel. Ka seme apala, ka faule til un til tahku no semes, to fina latrō zik nezik mahzits, bet lā tas issflaitams un peerahdams, to fina til retais.

Otra grahmatas ihpaschiba, kas nemasak teizama, ir ta, ka wina atslatahs atpalaku ir us fawa preeskmeta websturigo pusī. Wina rahda, ka pehz dauds maldishanahm un tik foli pa solum dabas pehtitajī nonahluschi pee tagadejas atshchanas, wina newis peerahda kailus faktus, bet ori peemin to wiħru wahrdus un domas, kureem ir novelti pee pasaules plashuma un wixos īermenu ispehifshanas, lai gan ari schihs domas bij maldigas. Mumus ir tagad loti weegli teikt „seme ir apala“, jo tas peerahdits, bet kā redsam is grahmatikas, tad senak to nesinaja wiġgudrakee wiħri un mahzitee, ko tagad sin fatrs behru. Bet lai tagad eeweħrojam tuwaku grahmatas faturu. Grahmata eedalita 8 nodalas un fatur mahzibas par semes iſſlalu, leelumu un kusleħħano, par meħnesha greeħħano ap semi, par fauleś un meħnesha aptumħanu, tad weħl par gada laikeem un laika flaitiħanu jeb kalendaru. Par rafitneka metodi jau pa dalai peemineju; weħl man aktieel teikt, kā iſſtahha rafitnejis fawwem laftajeem preeskmetu, waj weegli, faprotami jeb gruhti? Kas tik pahrwirħu eeffatahs grahmatikā, warbuħi domahs, ka rafitnekkis naw deesgan flaidri jeb vlaħxi pahrunajis faww preeskmetu, bet zitadali isnahl, tad grahmatiku neween fħekkista, bet ar apdomu l-oħra, tad atronam, ka rafitnekkis zik eespejams meħginajis darit faprotamus faww matematikkis peerahdijumus, dauds siħmejumu deħk ta mehrka palihgħa nemdams — un matematiski peerahdijumi narro isfami ar fantasju, ka pafokas, bet ar prahru. Ja gribam pahrleeż- natees, zik weegli un faprotami tek rafitnekkam waloda, fur to peela jippreeskmeta faturi, tad loi iſſħiliram 8 nodalu, kui rafsin, iſſħaidro, kā zehħeas sajegħġums par nedelu meħnesi u. z., tad fatrs ori masak skolotis, oħtri un weegli fapratib rafitneka wahrdi. Grahmataks waloda gramatika atnejha ari teizama; pee beeshakahm klu ħadha pieder artikula „tas“, „ta“ leetashħana pee superlativa, loti reti zitur — klu ħdas, kas pieder weħl pee era stakajahm. Weħlam, ka grahmatina atnejha dauds labu aqglu tautai par apgaifmosħanu. Skolatajeem, kureem jaħħażza dabas finibas, wixi waram it ihpaschi eeweħlet, wixi te atradihs dauds websturisku faktu un dauds matematisku peerahdijumu, kuxi newweġli buhs u sejami zittu kahħa fmeħħas walodas grahmatā. Ari ziteem wina labi dereħs, kas par peem, negribetu flaidra klas sħarras, ja wixam ari weenalga buktu, waj se ġe apala jeb ripaina, waj wixa greeħħas ap fauli jeb faule ap wim, par to, ko iħsti apsophme weżżeijs un jaunais kalendars, no kam żelħas fħaltgadhs u. t. t. Wixu to lafta jippro grahmatikā iħbi um faprotami iſſtahħi. Meħs zeen, rafitnekkam pateikdamees par wina publikeem, wixi miħki luħdsm, weħl nenoliki spalwixas parwiċċam is rokas, bet ari turplikam weħl ko pafneegħt is bagħad finibu apżiexha, jo mahzitu roku muus meħl mas un weħl masak strahdadmu roku.

Otrā grahmata, uz kuru gribu laistītās darit usmāngus, ir Sterfa lga: „Latveesku walodas mahziba.” Wixa tapat, ka pirmā, iedota 1879. g., diwōs neleelsēs sehsimōs. Kad eewehrojam, zīl flahbani stahw ar Latv. walodas mahzischanu muhsu tautas skolās un zītās, tad ir ko brihnētēs wišwairak par to, ka ta waloda, kura buhtu wišlobaki mahzama un kura teek wīfā plafā pāfaulē wišwairak eewehrota, t. i. paſchu tehnu waloda, ka ta ūhim brihscham Baltijas gubernās fastahdo pirmo iſzehmumu no wišpahrigā likuma. Kahdas azis gan neiſlehsū. Wahzeetis jeb zīts, kad wiſch atrastu, ka wiņa dehls waj meita. Wahju tautas skolu nobeidsīs, mahzetu labaki franziski waj zītu labdu swesku walodu. Mehls Latveeschi turprečim ar ſcho apstahkli rā apraduſchi, ka neweenēs ne aufchu augſchā nezel.

Gemeſlis tahdam ehrmam meflejams tur, kur mehs beſſnebjigi; toutes ſkolotaji paſchi tik pawirſchu mahziti tehwu walođu un ſinams, tad tik ari war pawirſchu zitus mahzit. To mehs newaram nowehrſi, tur tout. ſkolotaju ſeminoram ja-atbild. Wehl bes dascheem ziteem eemeſleem, kureus negribu nemas aiflūſtinaſ, ir weens, kure mehs waram zik nezis aifwirſinaſ, t. i. gahdat par labahm Latw. walođas mahzibas grahmatahm. Sinams ar to ween mehs tik neetu panahſim: fo libds grahmataſ, lad if wirahm

Kad grahamatiku zauri lubkojam, tad atradisim, ka zeen, ralſin, naw wiſ taisſis iswillumu is Bielensteina, lan gan dauds weetu faeetahs ar B. gramatiku, bet ka wino mahzibas pa dalai pabalstahs us fawa pascha iſpehtijumeem.

Mehs atradisim daschu labu mahzibu, kuras weli mellesim B. gramatikā. Us ſihaku apſyreeschanu mehs newaram elaittees, jo tas praſtu loti dauds laika un weetaſ. Gribu te tik peerwest pahri gadisumu. Partizipi ar galotni, „oschēs“ („ots“) atraduschi pee rafſneela loti leelu peekriteju; wino grahmataſ waloda, kas bes tam naw weegli ſaprotama, irzaur to tapufe akurat reebiga; par peem, pronom (kapehz now teikt pronomeni?) eedalahs: noraidoschos un noteizoschos, tahtak jautajoschais ſlazai, atwasinajoscho pantu un ta wehl dauds. Newaru gan teikt, ka ſchihs formas buhru St. ſga jauneewedums, winch tahs peefawinajis, newie ka buhru wajadſejis, if tautas mutes jeb zita kahda nemal-diga awota, bet no Bielensteina gramatikas, un pee tam wehl nepateefā weidā (wihsē). Tapat dara daudsi ziti Schis jauneewedums ſastahdiſa ſawā laikā, ſeuakā „Balt. B.“ ihpaſchu nopolnu, tapat ſā ſupſtantiu ar galotni „eens“ par peem, joutajeens. Beidsamo ſupſtantiu ſlawa valdees Deewam, dauds jau ſaudejuſchi un wehl ſandehs tapat laikam ari klahſees partizipeem ar galotni „oschēs“ jo neweens Latveetis neſauks tahu teikumu, ka jautajoschi, ſeedsoschi, noteizoschi u. t. t. par latwifleem kad ari ſintis gramatiku to peerahditu. Pee ſcheem gramatikeem newar peeffaitit Bielensteina, jo winch ſola to, ka taisniba, bet pee ſcheem ſapeefaita St. l. un ziti wino gramatikas nepeateſee tulkoſoji. Partizipam ar galotni „oschēs“ ir powiſam zita noſihmeschanu, winam wairo adjektiwa ihpaſchibas neka werba. Tahtaki ſchi forme teek zelta tik intrefitiweem werbeem t. i. pateefā weidā, bet newis ſa to dara St. l. ſā ſatra werbu wiſnotak, to ti war darit ar partizipu „dams.“ B. par peem, atſlaht ſala ſā „mihlejots“ tehws nebuhtu pa latwifli, bet peh St. ſga gan. Tahdā weidā mums tik atſlekaſhos „mihle damſ“ tehws, bet kad labi eſſkatamees Bihlensteinā, tad t ari newarot teikt, fo ſchihs partizips us „dams“ newaro leetat tikis, ka attributs. Pehz B. a iſnahk, ka neween ne otra partizipa nwar leetat attributiwifli, jeb viemo u „oschēs“ tik no ſinaneem werbeem, bet beidsamais apſtahli ari dauds nelihds, jo partizivi us „oschēs“ pa leelakai dala pa ſaudejuſchi partizipa noſihmeschanu. Tamdekl wiſ, ka atwasina un leeta no iſkatra weena werba partizibu u „oschēs“ attributiwifli, nedara pareiſi; ne ari to B. mahz nedſ ari tautas waloda. Ta ſa nu bes tam wehl partizipeem us „oschēs“ ir ihpaſcha noſihmeschanu, winch wairo adjektiws, neka werbs bes tam winch newar wiſas weetā

un tamdehle ari eersta forma. Par peem: winsch aplampa fawu raudadamu mahti, nessanehs neweenam flitti, was tik teem, kas ismähjijuschees no galwas Bielensteina § 757., teiksim mehs turvretim winsch aplampa fawu raudofcho mahti, tad tuhlit schaujahs prahtha, it ka mahte nebuhtu tan brihdi tik raudajuse, bet ka wina pastahwigi ween raud. Peenehajä Bielenst. paragrafö stahw: „Jesus fwethtidamos rokas.“ kas ne-estot pareisi; teiksum mehs turvretim ka daschi ari vateesi daritu: „Jesus fwethtijoschäas rokas.“ tad isnahktu absords, ka tauta nekad neteiks un nesapratihä. Tomehr walodä, pretim Bielenst. gramatikai, tahdas formas kotti eefaknojufchahs, jo peem. katriis teiks: winsch fkrehja wirsu ka rubldams lauwa; neweenä neteiks ka ruh-joßchäas lauwa, tamdehle mehs Bielenst. par godu nerakstiam zitadakti, neka mehs runajam, ja mums us tam naw ihpashha eemesla. Schint gadijumä mehs tik paplašchinam partizipa us „dams“ leetaschanaß aploku, un aissahjam wina nosihmeschanu ne-aissahrtu; tik prasti leeta naw ar partizipa us „oſchä“ leetaschanaß, ka jau es agrafi teizis. Isskaidrofchanas dehle nemshu te lahdus peemehrus, kas peerahda starpibu starp-abu partizipu nosihmeschanu. Par peem. degofschäas leetas, tahdas, kas war degt, degdamas turvretim tahdas, kas neween war degt, bet ari deg (brennbare Stoffe und brennende Stoffe), sprahgofschäas bumbas un sprahgdamas bumbas, starpiba ta pate; mirforschäas zilwels ir tas pats, kas mirfischä. mirdams zilwels turvretim, kas fawas azis nahwes meegä aisdara; mehs neteiksmi tadehle: es stahweju pee fawa mirforschäa tehwa gultas, jo kates ir mirforschä, bet: es stahweju pee fawa mirdama tehwa gultas; mehs brauzam pahr peldofschu tiltu, t. i. pahr tahdu, kurechä ta buhwets, ka peld wirs uhderna, turvretim pahr peldedamu tiltu mehs brauktu tad, ja lahdus tilts buhtu no fawas weetas walam tijis un nu pa straumi peldetu projam. Ja nu mehs s̄ho us „oſchä“ weetä wifur leetatu partizipu us „dams“, tad mehs akurat to waldas ihpashibü nopoſtitu, kuru mums wajaga usglabat. Ko Biel. wehl faka por partizipu us „dams“, ka winsch tik nominatiwā ween fateekotees, tad tas naw teesa; ka winsch Büttnera tautas dseefmäas ne-atrada, to winsch war laſt Bimses „Dseefmu rotä.“ protamä: Gewas seedus last-damai, nokribt selta gredseniach, te mums ir datiws. Te nu buhtu jau jasala, ka schis partizips nahk ari datiws preeskä, warbuht kad wehl atradihs zitus lahus. Walodas jehgä St. lga gramatika zaur scheem partizipeem us „oſchä“ kotti daudz saudejuse no fawa skaituma un wasdubbas (Regelmäiglichkeit), bet zitā atnesibä rafstneeks leetä walodu, kas ziteem war deret par kotti teizamu preeskäfshimi, ja pat lahdas weetas, kur wehl tagad grehko labakee rafstneeki, par peem. genetiws pebz sinameem werbeem, pronomeni tas, ta un ka, genitiws pebz negazijas u. t. t. Artikula rafstneeks nemas neleeta, tik janoschehlo, ka rafstneeks notwirtina, ka superlatiws teekot zelts zaur to, ka komparatiwam peeleekot „tas“ un „wifur“ (wifä). Es domaju ka prasti un weenigi zek superlatiwi, kad komparatiwam peeleek aprobeschoto galotni. Ne „tas“ ne „wifur“ ir neap-ejami wajadfigi, wifur war peeliks tapt dehle superlatiwi pastiprinaschanaß, ne dehle winu zelschanaß; turvretim artikuli „tas“ „ta“ naw nekahda dala ar superlatiwi; kas isteek zitur bes artikula, tas winu tiskpat weegli pozeesch pee superlotiwi. Artikuls kā zitur, kā ari superlatiwi jau guk adjektiwi aprobeschotajä galotnē „aīd.“ Bielensteins sinams ari leeta pee superlatiwi artikuli, bet ne superlatiwi dehle; winsch ari faka: Kahlis, tas peektai, tas wezaik u. t. t. Kapebz, ja artikulis wajadfigs pee superlatiwi, Juhs paschi neraksteet: Tas wifupahralais pakahpeens zelamä zaur to u. t. t., bet prasti: Wifupahralais pakahpeens u. t. t.? Wifupahralais? ir tak superlatiws.

Man te wehl atleekahs teikt sahdu wahrdu vor rafste-
neeka pareisrakstib; wina drusku isschliräs no eerastäs.
Wirsch raksta galotnes „ais“ (ais), weenalga, waj substan-
tiws waj adjektivs ar „j“ „i“ weetä. Te mehs rafstnee-
kam newaram peekrist, jo substantiwu skolotajs issauz gari
resp. garoki un tamdehk sche leetä „j“ nekä adjektiwu „flo-
lotaüs“, tamdehk te ir „i.“ Ja rafstneels tamdehk til ne-
raksta „i“, ka „distongs nelad now ihfs“, tod jaw winam
ari buhtu jaraksta lajks, slajks u. t. t., jo te wirsch
ari now ihfs.

Gewehrojot grohmatinaš labahs pufed, mehs wina
wehletum dauds zeenitaju muhsu toutes ſkolas, preelsch
kam wina ari ihpaschi ſastahdita un deriga.

Mr. Abolinſch.

Kahdu stahwokli euenem Satweeschu waloda daschás skolás un fahdi augli no tam naht.

Iau daudsreis awisēs ir usrahdis un pahrunats, ziftas ir nepareissi, ta muhsu skolās mas wehribas greech us pamatiwu Latweeschu walodas mahzifchanu. Schi nebuhschana ir it ihpaschi daudschm draudschu skolahm kā mehriis peelipuse un negrib, un negrib beigtees. Neñnu, wajtahdi skolotaji, tas sawas skolās Latweeschu walodu gramatiski mahza, winas swarigumu neatsfisht, waj ari newihscho

